

Ett etiskt piratbolag?¹

Av Mikael Bök

book@kaapeli.fi

“The Internet is not a library. The library metaphor presupposes so many things - a central source for resource information, a paid staff dutifully indexing new material as it comes in, a well-understood and rigorously adhered-to ontology - that trying to think of the Internet as a library can be misleading”.

Jag håller inte riktigt med författarna till O'Reilly-boken *Google Hacks* som påstår detta² utan jag menar att det är klokt att tänka sig internet såsom ett bibliotek (och biblioteket såsom ett internet) och att den, som förnekar att internet är ett bibliotek, riskerar att hamna fel.

Men hur avgöra frågan? En enkel utgångspunkt kan vara att den sedan länge spökande “biblioteksmetaforen” åtminstone betyder “påminner om”. Sedan borde vi så fördomsfritt vi förmår försöka utreda huruvida det ena inte bara påminner om utan faktiskt *är* en variant av det andra.

Ordet “central” är uppenbarligen centralt i sammanhanget. När O'Reilly-skribenterna inte vill gå med på att kalla internet en “central källa till information om informationstillgångar”, så tror jag att de med ordet “central” avser någonting som luktar byråkrati. Biblioteket är i deras ögon en central som styrs av byråkrater, dvs bibliotekarier, vilka skulle kunna få ett negativt inflytande över internet ifall internet uppfattades som ett bibliotek.

O'Reilly-skribenterna tycks också anse att alla bibliotekarier rigoröst följer en viss ontologi. Bibliotekarierna har emellertid haft och fortsätter att ha olika uppfattning om böckernas ordning och andra representationer av kunskap. Man behöver inte gräva djupt i bibliotekens historia för att övertyga sig detta. Men internetutvecklingen har (återupp)väckt ett allmänt intresse för ontologier. Internet har inte minst skakat bibliotekariernas tidigare ontologier i grunden. Således befinner sig biblioteksvetenskapen i en förändringsepok. O'Reilly-skribenterna å sin sida har förmodligen *sina* ontologier från *computer science*, AI-forskningen och kognitionsvetenskapen. Att läget inte heller på dessa områden precis utmärks av stillastående är uppenbart.

Internet har -- delvis tack vare Googles sömaskin, men också av andra anledningar -- otvivelaktigt blivit en central informationkälla och faktiskt också en fenomenal “*central källa till information om informationstillgångar*”, dvs källa till information om information. I dessa avseenden påminner nätet starkt om och tävlar framgångsrikt med biblioteket. Men i det här sammanhanget betyder ordet “central” inte byråkratisk eller toppstyrd utan “viktig” eller

¹ Ovanstående text är en något bearbetad och förkortad version av ledaren i *Information for Social Change* Number 30, Summer 2010, Special Issue on Information Ethics (www.libr.org/isc).

² Se Calishain, Tara & Dornfest, Rael: *Google Hacks. 100 Industrial-Strength Tips & Tools*. O'Reilly 2003, s. 1.

“väsentlig” i en positiv bemärkelse.

Det är riktigt att man får lov att diskutera skillnaden mellan “ett bibliotek”, varmed väl oftast avses en enskild organisation typ Helsingfors stadsbibliotek, eller Michigan university library, och “biblioteket”, vilket (i likhet med internet) är ett märkligt ting. Det enskilda biblioteket påminner i någon mån om företaget Google. Såväl företaget som stads- eller universitetsbiblioteket har ju chefer och styrelse, separat bokföring, anställd personal, mm.

Internet är som alla vet inte en enskild organisation eller korporation, utan ett nätverk. Detta är antagligen förklaringen till att O'Reilly-skribenterna inte kan eller vill tänka sig internet som "ett bibliotek". Men skriftkulturen, böckerna och biblioteken bildar *också* nätverk. För att inte tala om bibliotekens och bibliotekariernas världsomspännande biblioteksnät.

Vad är då särskilt utmärkande för nätverk? Nätverk av typen internet eller biblioteket beskrivs kanske bäst med en term från botaniken, som Gilles Deleuze m fl har infört i filosofin. Nätverk är *rhizomatiska*.

“Vitsippan är en växt med rhizom, det vill säga rötter som sträcker sig i olika riktningar under jordytan och förbinder hela system av vad som uppifrån ser ut som enskilda sippor. Getransen är ett annat exempel, liksom många ormbunksarter.”³

Karakteristiskt för internet är, förutom dess rhizomatiska natur, att det kan styra sig självt utan att någon person har behövt utses eller väljas till högsta chef. Det är ju därför internet kallas för cyberrymden och mer sällan för ett maktcentrum. (Utom kanske då man talar om “The Second Superpower”.)

Men notera, att även biblioteket uppvisar cybernetiska drag. Vad är det som gör att biblioteken ständigt växer? Styras deras tillväxt uppifrån eller styr den sig själv genom återkopplingar? En av 1900-talets mest berömda bibliotekarier och biblioteksvetare, S.R. Ranganathan, gav redan på 1930-talet en evolutionär definition av biblioteket, “*A library is a growing organism*”, och påpekade samtidigt, att vi inte kan vara säkra på att böckerna, trycksakerna, alltid kommer att förbli bibliotekens huvudsakliga medel för spridning av kunskap och information. Biblioteken kommer antagligen i framtiden att sköta sin huvuduppgift med andra medel, förutspådde han med hänvisning till bl a H.G.Wells idé om en “universalhjärna”.⁴ Lägg här till en dos universell darwinism.⁵ Slutsatsen blir att biblioteket på det hela taget saknar något annat styrande centrum än människosläktet, som det betjänar.

Återstår att fråga sig vilka roller olika yrkesgrupper, exempelvis bibliotekarierna, bör spela i informationens pocesser. Samma fråga gäller regeringar, lagstiftare och enskilda korporationer typ Google. Hur vill vi egentligen ha det ställt med biblioteket och internet?

Jag anser att det gäller att ta fasta på artlikheten mellan biblioteket och internet och på de rhizomatiska och cybernetiska möjligheter, som bägge två tycks innehålla. På 2010-talet kan det emellertid se ut som om att privatföretaget Google håller på att få en alltför dominerande

3 Enl Liedman, Sven-Eric: *Stenarna i själen. Form och materia från antiken till idag*. Albert Bonniers förlag 2006, s 481.

4 Jfr Ranganathan, S. R.: *Biblioteksvetenskapens fem lagar* [1931], s 669. Ingår i Carlqvist, E. & Järv, H.: *Mänsklighetens minne. En bibliotekshistorisk antologi*. Schildts 2008.

5 Uttrycket 'universell darwinism' förekommer i Susan Blackmores föreläsning “Genes, Memes and Temes” (avlyssnad via Youtube i juli 2010).

roll inom såväl biblioteket som internet. I avsikt att få reda på mer om hur det förhåller sig med den saken beslöt jag mig därför en dag i april för att boka en intervju med en av Googles grundare och direktörer.

> Date: Tue, 20 Apr 2010 11:32:49 +0300 (EEST)
> From: Mikael Book <book@kaapeli.fi>
> To: sergey.brin@google.com
> Cc: press@google.com, Luca Ferrieri <lucaferrieri@gmail.com>, TONI SAMEK <Toni.Samek@ualberta.ca>
> Subject: Request for interview / Information for Social Change

> Dear Sergey Brin,

> in your New York Times-article on October 8, 2009⁶ you wrote that Google
> wants to contribute to building "A Library to last forever".

>

> It would be interesting to hear more about your thoughts on this subject.

> Would you be willing to grant an interview to Information for Social
> Change (ISC)?

>

> ISC (<http://libr.org/isc>) is an international journal of what might be

> called "the library Left" . The theme of its Summer 2010 issue is

> "Information ethics". I am a library activist from Finland, a member of

> the editorial board of ISC, and the editor of the summer 2010 issue

> together with Luca Ferrieri, who is head of the city library at Cologno

> Monzese, Italy, and library scientist Toni Samek, Canada.

>

> Proposed themes of the interview:

>

> 1. "The library is a growing organism"

> (http://en.wikipedia.org/wiki/Five_laws_of_library_science).

> Is Ranganathan's fifth law of library science still valid? Or, is the

> library being superseded by the internet?

> Alternatively, is the growth and spread of the internet just new

> evidence to prove the validity of Ranganathan's law?

> What is a library, except, perhaps, being a growing organism? Will

> Google Books become a library?

> 2. The rise of "the Second Superpower"

> (http://en.wikipedia.org/wiki/Second_Superpower).

> The growth and spread of the Net inspire hope for a greater intellectual

> freedom in the world and the formation of an informed global public

> opinion, which is independent from the interests of the nation-states.

> Hence a fundamental question of information ethics: what can we do to

> make "the Second Superpower" prevail? ("We", here, refers to you, to me,

⁶ Sergey Brins artikel "A Library to Last Forever" publicerades i New York Times 8 okt 2009. På nätet: <http://www.nytimes.com/2009/10/09/opinion/09brin.html> - kopierad från nätet i juli 2010.

- > to Google, and to the library profession.)
 - >
 - > In order to be included in the Summer issue of ISC, the interview should
 - > be made no later than June 2010 (the deadline for articles has been set
 - > to 31 May). It would be OK with me to do the interview by email, or in some
 - > other way. However, I would prefer a dialogue face-to-face, if only the
 - > Icelandic volcanos do not spoil the possibilities of air-travelling.
 - >
 - > Well, these were the subjects I thought the interview would touch upon.
 - > For your entertainment, I enclose some verses from "Alice in
 - > Wonderland":
 - >
 - > "The time has come," the Walrus said,
 - > "To talk of many things:
 - > Of shoes--and ships--and sealing-wax--
 - > Of cabbages--and kings--
 - > And why the sea is boiling hot--
 - > And whether pigs have wings."
 - >
 - > The spring advances, greetings from Finland.
- > - Mikael Bök

Företagets pressavdelning fick en kopia av min begäran. Följande dag mottog jag ett svar från "Google Press", som skrev:

- > "Hi Mika[e]l,
- >
- > Thanks very much for your inquiry. Unfortunately, we will be declining
- > this offer. Good luck and take care.
- >
- > Best,
- > Google Press"

Bra att Google genast gav ett klart, om än negativt svar! Det är möjligt, ja troligt, att Sergey Brin, eller personen som avsände svaret också tyckte att mina frågor var alltför vaga och därför riskabla att ge sig in på. Ifall man går på djupet med dessa frågor måste man vara beredd att beträda minerad mark.

Många tycker antagligen att Google är en piratfirma eftersom de har skannat in över 10 miljoner böcker och därmed utmanat världens bibliotek, förläggare och författare. Jag skulle ändå tro att farhågorna för att Google på något sätt ska lyckas lägga beslag på "allt vi vet" är överdrivna. Problemet med företaget Google är i själva verket huruvida det faktiskt kommer att visa sig vara en piratfirma. Då tänker jag mig, i linje med Piratpartiets idé, att piraten i undantagsfall kan vara en etisk figur.

Det tycks mig nämligen att vi idag lever i en undantagssituation då vi i vissa avseenden bör handla som pirater. Absolut inte för att stjäla, röva och mörda, men för att ett etiskt handlande

endast förefaller möjligt utanför staternas och regeringarnas domäner.

Ifall Google ämnar fullfölja sin fina princip, "Don't be evil"⁷, så borde bolaget med andra ord säga upp samarbetet med det militär-industriella-akademiska komplexet och vägra USAs underrättelsetjänst exklusiv tillgång till sina bakre rum dit dessa prompt vill komma in under förevändning av att övervaka och fångsla terrorister och pirater.

Man torde visserligen inte kunna påstå att Google intar någon speciellt framträdande plats bland Komplexets kontraktörer. Sålunda uppgick värdet på företagets militärindustriella kontrakt endast till ca 137,000 USD år 2006, viktet är småpotatis i jämförelse med t ex telekomjätten Verizons kontrakt på 2,500,000,000 USD.⁸

Men de verkligt viktiga frågorna i detta sammanhang handlar om *informationens etik*. Samt om maktfördelning och demokrati.

Därför är nyheten om att Google nu har gått ihop med USAs underrättelsetjänst CIA för att finansiera startup-företaget *Recorded Future*⁹ både upprörande och nedslående.

Vem vill vara delaktig i Googles och CIAs "inspelade framtid"? Åtminstone inte jag. Jag är ju inte ens amerikan.

Förslaget om att Google borde bli *ett etiskt piratbolag* förefaller väl lika utopistiskt som att att be företaget lyfta sig själv i håret. Men har vi egentligen något annat val än att efter bästa förmåga försöka hjälpa och stöda Google i dess uttalade strävan till etiskt handlande? Ett etiskt piratbolag får lätt (om det inte redan har fått) många fiender. Det behöver alltså stöd. Därför gör biblioteken och bibliotekarierna kanske trots allt rätt i att alliera sig med Google.

Sergey Brin skriver, i sin ovannämnda NYT-artikel: "*If Google Books is successful, others will follow*". Vilket tyder på att Brin kanske är medveten om vad varje sann bibliotekarie måste uppfatta som en självklarhet. Nämligen att Google, den enskilda korporationen, när allt kommer omkring bara är en av vitsipporna på jordens yta.

7 Citat ur Googles Förhållningsregler "Don't be evil." Googlers generally apply those words to how we serve our users. But "Don't be evil" is much more than that. Yes, it's about providing our users unbiased access to information, focusing on their needs and giving them the best products and services that we can. But it's also about doing the right thing more generally -- following the law, acting honorably and treating each other with respect." (from Google's "code of conduct", <http://investor.google.com/corporate/code-of-conduct.html> - nerladdad i juli 2010).

8 För uppgiften om Google, se Turse, Nick.: *The Complex. How the Military Invades Our Everyday Lives*. Faber & Faber 2008, s 59. Ang Verizons militärindustriella kontrakt, se http://www.militaryindustrialcomplex.com/contract_detail.asp?contract_id=8065. Nyheterna förtäljer att Google och Verizon har gaddat ihop sig för att utforma en gemensam policy beträffande den heta frågan om internets neutralitet, *network neutrality*. (augusti 2010).

9 Nyheten om att Google + CIA = Sant diskuterades i en sändning från radiostationen *Democracy Now!* 30 juli 2010. Programmet kan avhöras och en utskrift av diskussionen läsas via http://www.democracynow.org/2010/7/30/google_teams_up_with_cia_to